

Novi Matjažur

Leto III - Štev. 18 (66)
UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - Piazzetta Terme Romane 9
Tel. (0432) 7 13 86
Poštni predal Čedad št. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD, 15.-30. septembra 1976
Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450
Izdaja ZTT
Tiskarna R. Liberale - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
Posamezna številka 150 lir
NAROČNINA: Letna 3000 lir
Za inozemstvo: 3500 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan
Quindicinale
Za SFRJ Žiro račun
50101-603-45361
- ADIT - DZS, 61000 Ljubljana.
Gradišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poština plačana v gotovni
OGLASI: mm/st + IVA 12%
trgovski 100, legalni 200
finančno-upravni 150,
osmrtnice in zahvale 100,
mali oglasi 50 beseda

Na delu slovenski inženirji in tehniki za obnovo Benečije

Zanimanje oblasti in strokovnjakov iz dežele Furlanije-Juljske krajine za njih antisizmično tehniko

Bardo, 6. septembra.

Po dolgem času smo spet obiskali to nesrečno vas v terški dolini, ki je bila tako hudo prizadeta od majskega potresa. Srce se ti stisne, ko se ogleduješ z vrha vasi na okoli. V grlu se ti napravi voz, ki noče iti ne gor ne dol. Povod žalostno opustošenje. Kar ni napravil potres, so napravile »rušpe«.

Domačinom, ki marljivo delajo: moški, žene in otroci, želiš spregovoriti spodbudno, tolažljivo besedo, a beseda ti ne gre iz grla. Izjecljaš nekaj nevezanih, brezpomembnih besed, a ljudje te nimajo časa poslušati in imajo prav. Tolažljivih besed so jih imeli že preveč, a te jim niso pomagale, da bi se preselili iz šotorov v stanovanja. Vsak gre po svojem delu. Mudi se jim obnavljati domove in jih razumemo. Vsakotoliko časa le utegnejo pogledat za hrib, za Mužac, izza katerega piha hladni veter. Za hribom je zima. V očeh ljudi vidiš strah, obup, a to jih ne ovira pri delu. Delajo še z večjo vnemo. Trudijo se, da bi dobili bitko proti času, da bi jih zima ne prehitela, da bi se vrnili na varno, da bi se vselili pred mrazom v stanovanja. Beneško-slovensko podjetje Benedil je popravilo domačo zadrugo, kamor se bo lahko vselilo približno 30 ljudi.

Blizu Njivice (Vedronze) smo pobrali v avto starejšo žensko in jo peljali do Barda. Povedala nam je, da je obiskala sorodnika v videmski bolnici. Vprašala nas je, od kod smo, da tako lepo »čakamo« po slovensko, in da nas tako lepo razume. Povedali smo ji, da smo iz nadiške doline in da želimo govoriti s profesorjem Černom. »A poznata Gelma?« -nas je uprasha in ne da bi čakala našega odgovora, je dolala: »Buog nam ga obvaruj, puno je naredu za našo vas, za naš paiz. Par njem djelajo progette (načrte) slovenski inženirji, so zlo brumni«.

No, to nas je zanimalo. Žena nam je vljudno hotela povedati, kje stanuje Černo, in mi smo se delali, kot da bi ne vedeli. Smo se ji zahvalili in pripeljali avto pred Černo hišo.

Profesor Černo, ki je nekaj faktotum v Bardu, nas je lepo sprejel in takoj predstavil dva mlada inženirja iz Slovenije, ki izdelujeta načrte,

dajata nasvete za popravila stanovanj že poldrugi mesec. Delata in stanujeta v Černo-vi hiši.

Dipl. inženirja Drago Dolenc in Miha Tomažević sta nas vodila pred hišo Sinicca Beniamina, ki je bila popravljena z njihovo antisizmično tehniko, do katere sta prišla preko dolgih izkušenj pri izgradnji Skopja, Kozjanskega in drugih potresnih področij v Jugoslaviji. Za to tehniko se zanimajo strokovnjaki in oblasti iz cele dežele Furlanije-Juljske krajine.

Po ogledu hiše smo se vsedli za mizo in začeli pogovor o tem, kar nas je najbolj zanimalo. Postavili smo jim prvo vprašanje:

«Kaj pravzaprav delate in kdo vas je povabil semkaj?».

Odgovor: »Povabil nas je koordinacijski odbor beneških društev za pomoč žrtvam potresa, kateri se je obrnil s prošnjo na Sekretariat za urbanizem pri SRS.

Svet za urbanizem je povabil k sodelovanju Zavod za raziskavo materiala in konstrukcije v Ljubljani in nekatere konstruktorje-statike iz raznih ljubljanskih podjetij, ki imajo izkušnje iz nekaterih prejšnjih potresov: Skopje, Kozjansko, Banja Luka in drugih. Sam Zavod je napravil še nekatere poizkušnje, ki so služile za napotek pri tujakšnjem delu. Kot vzorec smo vzeli v Bardu hišo Sinicca Beniamina, ki je bila zelo poškodovana in zanjo je bil napravljen prvi projekt za sanacijo, ki je bil izvršen s poseb-

maso, ki se ubrizgava v zidove pod pritiskom 5. atmosfer. Rezultat tega dela so monolitni zidovi. To se pravi, da posamezne stene niso več telo — vsaka zase — ampak tvorijo celoto in kot take se obdržijo ob potresu. Skratka, tako popravljena zgradba, je mnogo močnejša, kot je bila njena struktura pred potresom, saj lahko prenese potres do 9 stopenj Mercallijeve lestvice. V zidove hiše Sinicca smo ubrizgali približno 10 ton posebnega cementa, poleg tega pa smo jo še prej zvezali po etažah».

Odgovor nam je razumljiv, vendar nas zanima še drugo delo teh izkušenih inženirjev, zato jih vprašamo:

«Kakšno delo ste še opravili na področju občine Bardo?».

Odgovor: »Pregledali smo najprej škodo po raznih vaseh in to ne samo na področju občine Bardo, pač pa tudi v Tipani. Te vasi so: Bardo, Ter, Sedlišča, Zavrh, Platišča in Viškorša. Točno smo pregledali 41 stavb in gospodarskih poslopij. Nekatero izmed njih so bile že komisijso določene za rušenje in mi se jih upamo rešiti. Za vse pregledane stavbe smo že napravili projekte za sanacijo. K projektu smo dodali še tehnična poročila, kako je treba stavbe popravljati».

Vprašanje: »In vse to delo sta opravila samo vi dva?».

Odgovor: »Ne. Z nami je delal tudi inženir Miro Jordan».

Vprašanje: »Koliko časa bo-

Vsi članki o potresu so bili napisani pred zadnjimi močnimi sunki, do katerih je prišlo v sredo 15. septembra in ki so še bolj razdejali naše domačije.

O tem, o begu ljudi iz naših dolin ter o veliki pomoči iz Slovenije bomo pisali v prihodnji številki.

no, specialno ekipo, s katero razpolaga Zavod», sta nam povedala mlada inženirja, a nas je še marsikaj zanimalo, zato smo ju vprašali:

«Kakšna je ta vaša antisizmična tehnika?».

Odgovori: »Ta tehnika obstoja v povezavi nosilnih zidov stavbe z železnimi vezmi v posameznih etažah. Vezji so naknadno nategnjene z maticami, preko jeklenih podložnih plošč. Razpoke, poškodbe in votline zidov pa so zapolnjene s posebno iniekcijso

ste ostali še tu na delu?».

Odgovor: »Upamo, da bomo zaključili svoje delo do 17. septembra, vendar bosta ostali v Čedadu in Barnasu še dve ekipi inženirjev in strokovnjakov. Če bo tu še kaj potrebno, bodo oni dali eno roko».

Dovolite še zadnje vprašanje: »Kako ste se počutili med temi našimi ljudmi v dveh mesecih, ki ste jih tukaj preživeli, odnosno, kako ste se zživeli v ambient in kako so

(Nadaljevanje na 2. strani)

Hiša Beniamina Sinicca v Bardu, ki je bila popravljena z antisizmično tehniko slovenskih inženirjev iz Ljubljane in je edina ostala cela po hudih potresih. Izjave, ki so nam jih dali slovenski inženirji 6. septembra so se izkazale resnične

ALL'OPERA INGEGNERI E TECNICI SLOVENI PER LA RICOSTRUZIONE DELLA BENEČIJA

NOSTRA INTERVISTA

Lusevera, 6 settembre

Ci siamo nuovamente recati in questo sfortunato paese nella Valle del Torre, così gravemente colpito dal terremoto dello scorso maggio. Stringe il cuore la scena che appare sotto i nostri occhi dall'alto del paese ed il nodo alla gola non vuole andare su né giù. Dovunque una dolorosa desolazione. Quanto non ha fatto il terremoto, hanno compiuto le ruspe e vorresti dire qualche parola di consolazione alla gente che lavora, uomini, donne, ragazzi, ma la parola non riesce ad affiorare alle labbra..

Pronunci qualche parola incoerente e priva di importanza, e ti accorgi che la gente non ha tempo di ascoltarli; ed ha ragione! Molte sono state le parole di conforto che hanno ricevuto, ma es-

se non hanno aiutato la gente a lasciare le tende e avere le abitazioni.

Ciascuno va per il suo lavoro, ognuno ha fretta di ripararsi la casa.

Ogni tanto la gente da una occhiata ai Musi, dai quali soffia freddo il vento.

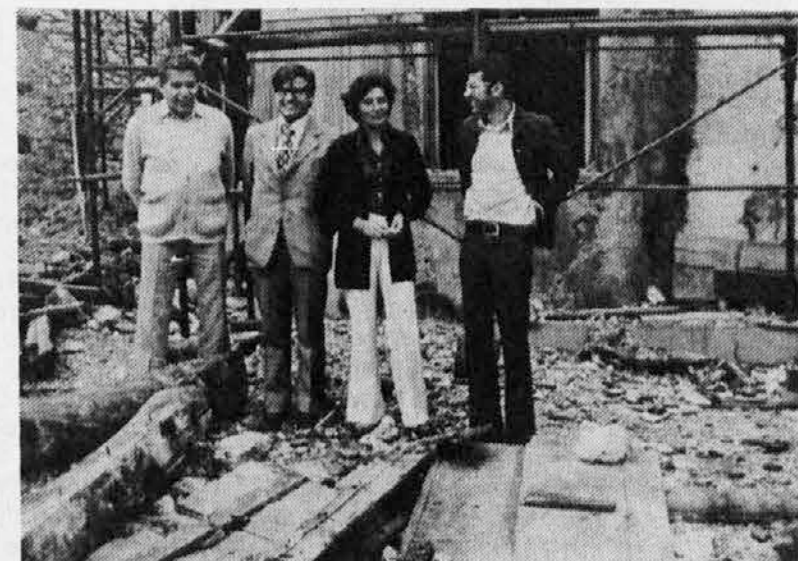
Dietro i monti c'è l'inverno. Negli occhi della gente scorgi la paura, la disperazione, ma tutto ciò non impedisce loro di procedere nel lavoro, nella lotta contro il tempo, perchè non li raggiunga l'inverno, perchè possano ritornare al sicuro nelle case prima del freddo.

L'impresa BENEDIL ha riparato la locale cooperativa, dove potranno traslocare circa 30 persone.

Vicino a Vedronza abbiamo dato il passaggio ad una anziana donna di Lusevera.

Ci ha detto che tornava da

Continuazione a pag. 2

Pred hišo Beniamina Sinicca v Bardu. Od leve proti desni: dipl. inženir Drago Dolenc, prof. Viljem Černo, Beniaminova žena Elsa in dipl. inž. Miha Tomažević

Andreotti sprejel Slovence

Ministerski predsednik Giulio Andreotti je sprejel v petek 5. septembra, v palači province v Vidmu, enotno delegacijo Slovencev v Italiji. Delegacijo so sestavljali: dr. Andrej Bratuž za slovenske katoliške organizacije, dr. Viljem Černo za slovenska kulturna društva Beneške Slovenije, Boris Race za Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo, Marko Waltritsch za PSI in senatorka Jelka Gerbec za KPI.

Delegacija je predsedniku vlade orisala fašistična preganjanja, težke žrtve med osvobodilnim bojem, velik prispevek Slovencev v izgradnji demokratičnega družbenega ustroja v Italiji. Zato Slovenci upravičeno pričakujemo dosledno izvajanje ustavnih načel, predvsem ustavnega načela o manjšinski zakonski zaščiti in o razvoju manjšin.

Delegacija je zato še posebej poudarila važnost predlogov o globalni zakonski zaščiti, kar je povezala z odnosom z matičnim narodom in z napovedano ratifikacijo osimskega sporazuma. V tej zvezi je izrazila pričakovanje da bo vladni predlog ratifikacijskega zakona vseboval specifični člen glede slovenske narodnostne skupnosti na celotnem področju kjer živi in torej tudi v Beneški Sloveniji.

Predsedniku vlade Giulio Andreottiju je delegacija nadalje orisala nekatera osrednja vprašanja, kot so šolske strukture, priznanje in podpora kulturnih organizacij ter raba slovenskega jezika. Izredno važna je vloga dežele in v tem okviru je delegacija poudarila, da je treba z vladnimi ukrepi in v okviru globalnega zaščitnega zakona predati deželi večjo avtonomijo in ustrezne pristojnosti za zaščito slovenske narodnostne skupnosti. V demokratičnem duhu reševanja vprašanj tudi Slovenci pričakujemo, da se bodo naša vprašanja reševala na tak način, da bomo lahko aktivno sodelovali v soodločanju.

Predsednik vlade Giulio Andreotti se je strinjal z vsebinskim delom izvajanja delegacije glede globalne zaščite in ovrednotenja manjšin. Podčrtal pa je da so ta vprašanja vprašanja italijanske države in njenega razvoja. Zato se je strinjal tudi s predlogom delegacije o sodelovanju manjšine in je uradno povabil predstavnike slovenske narodnostne skupnosti na razgovor v Rim».

ALL'OPERA INGEGNERI E TECNICI SLOVENI

Continuazione dalla 1ª pag.

una visita ad un parente ricoverato all'ospedale di Udine. Ci ha domandato chi fossimo e di dove, dato che parlavamo così bene il dialetto sloveno, che lei ben comprendeva. Le abbiamo spiegato che eravamo delle valli del Natisone e che desideravamo parlare con il prof. Cerno. «Voi conoscete Gelmo?» Ci ha chiesto, e senza attendere la nostra risposta ha aggiunto: «Dio ce lo guardi, ha fatto molto per il nostro paese. Da lui ci sono ingegneri sloveni che fanno progetti e sono molto bravi».

Questo ci interessò. La donna gentilmente ci volle mostrare dove abitava Cerno e noi fingemmo di non saperlo. Ringraziammo e fermammo la macchina davanti alla sua abitazione.

Il prof. Cerno, che si dà da fare per tutti i problemi di Lusevera, ci accolse presentandoci subito i due giovani ingegneri della Slovenia, i quali fanno i progetti esecutivi e forniscono consigli tecnici per le riparazioni nelle case già da un mese e mezzo. Lavorano ed abitano nella casa di Cerno.

Gli ingegneri Drago Dolenc e Miha Tomažević ci hanno condotto davanti alla casa di Beniamino Sinicco. Questa è stata ristrutturata con tecniche antisismiche alle quali gli specialisti sono giunti attraverso le esperienze della ricostruzione di Skopje, Kozjansko e altri territori sismici della Jugoslavia.

A queste tecniche si stanno interessando gli esperti e le stesse autorità della regione Friuli Venezia Giulia.

Dopo aver osservato la casa ci siamo seduti ad un tavolo per una breve conversazione sui problemi più importanti.

Abbiamo posto la prima domanda: «In che cosa consiste il vostro lavoro e da chi siete stati invitati in questa zona?»

Risposta: «Siamo stati invitati dal Comitato di Coordinamento dei circoli culturali il quale si è rivolto al Segretariato per l'Urbanistica della Repubblica Socialista Slovenia».

Il consiglio dell'Urbanistica ha richiesto la collaborazione all'Istituto per le ricerche sui materiali e le costruzioni di Lubiana e a diversi

costruttori statici di alcune imprese di quella città, imprese che hanno esperienza di opere antisismiche, (Skopje, Kozjansko, Banja Luka ecc.).

L'Istituto stesso ha realizzato alcuni esperimenti che sono serviti da avvio ai lavori che qui facciamo.

Come modello abbiamo preso la casa di Beniamino Sinicco di Lusevera, che era certo molto danneggiata e per questa abbiamo preparato il primo progetto di risanamento, che è stato eseguito con una squadra speciale, di cui dispone l'Istituto.

Ci interessava ancora qualcosa ed abbiamo chiesto: «Vorreste descrivere la vostra tecnica antisismica?»

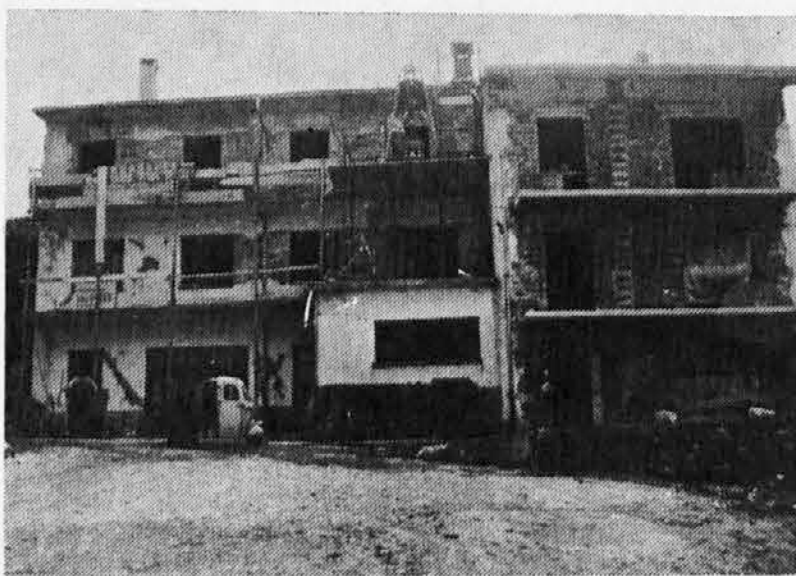
Risposta: «La tecnica consiste nel legare i muri portanti dell'edificio con tiranti di ferro ad ogni piano (so-

po aver opportunamente legato i singoli piani con tondini, abbiamo iniettato circa dieci tonnellate di cemento speciale».

Abbiamo compreso la risposta, tuttavia ci interessava ancora una cosa: «Che lavoro avete fatto oltre a questo nel comune di Lusevera?»

Risposta: «Abbiamo osservato prima di tutto i danni nei vari paesi non solo nel comune, ma anche in quello di Taipana. Questi paesi sono: Lusevera, Pradielis, Micottis, Villanova, Platischis e Monteaperta. Abbiamo visitato esattamente 41 case ed edifici pubblici. Alcune di queste erano destinate, da parte delle commissioni, alla demolizione e noi invece speriamo di salvarle».

Per tutte le abitazioni visitate abbiamo steso progetti di risanamento. Assieme al

Zadruga-kooperativa v Bardu. Popravlja jo podjetje Benedil iz Čedad s slovensko antisizmično tehniko. V zadrugi bo dobilo pred zimo zatočišče približno 30 ljudi

laio). I tondini di ferro vengono tirati opportunamente con viti su piastre di sostegno di acciaio. Nelle spaccature e nelle cavità dei muri viene iniettata una composizione cementizia speciale, che va a riempire i muri sotto la pressione di cinque atmosfere. Il risultato di ciò sono muri monolitici. Perciò i singoli muri non sono ognuno a sè stante ma formano una unità che si comporta come tale anche durante il terremoto. In breve, un edificio ristrutturato in questo modo, è molto più saldo di quanto non lo fosse prima e può sopportare scosse fino al 9° grado della scala Mercalli. Nella casa di Sinicco, do-

progetto abbiamo dato delle informazioni tecniche sui procedimenti da adottare.

Domanda: «Avete lavorato voi due soli?»

Risposta: «No, con noi ha lavorato anche l'ingegnere Miro Jordan».

Domanda: «Quanto tempo resterete qui?»

Risposta: «Speriamo di concludere il nostro lavoro entro il 17 settembre, tuttavia a Cividale e Vernasso resteranno altri due gruppi di ingegneri e tecnici. Se ci sarà bisogno di qualcosa ci potranno dare una mano».

Permettete ancora una domanda: «Come vi siete trovati con la nostra gente in questi due mesi? Come vi siete

ambientati e come siete stati accolti?»

Risposta: «Molto bene. Qui ci siamo trovati come a casa, tutti sono buoni come la famiglia di Cerno presso cui abbiamo lavorato e abitato. E' gente onesta e laboriosa che cerca di aiutarsi nelle disgrazie, come vedete. Non ci è dispiaciuto fare tante ore di lavoro per questa popolazione slovena, per la quale saremo sempre a disposizione con le nostre forze e la nostra esperienza, anche quando torneremo a lavorare in Patria».

Con ciò abbiamo terminato. Ci siamo accomiati con la convinzione che la popolazione di Lusevera sarà riconoscente per il grande lavoro compiuto.

Anche noi ringraziamo a nome di tutti con le parole di Elsa Battoia, moglie di Beniamino Sinicco, alla quale è stata riparata la casa gratuitamente dall'impresa BENE-DIL di Cividale.

«Dio vi ringrazi. Cosa avremmo fatto senza di voi con quei pochi soldi che ci hanno dato!».

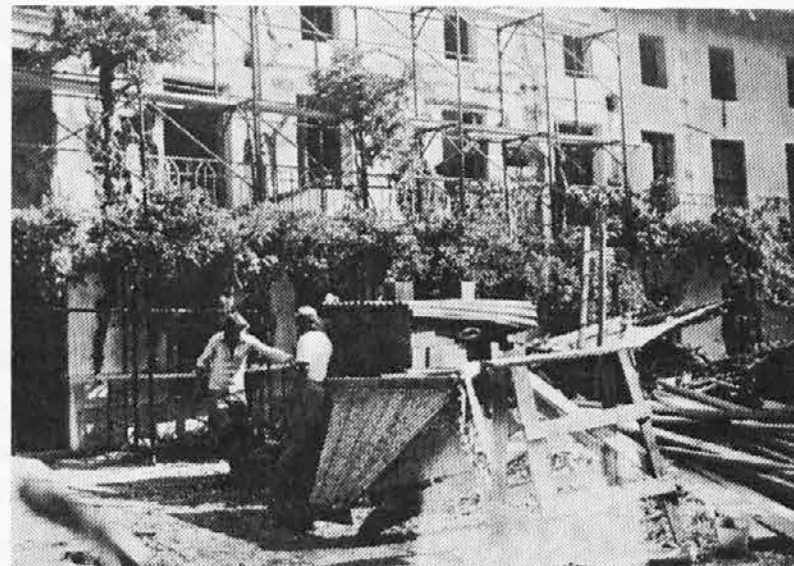
Slovenski inženirji na delu

Nadaljevanje s 1. strani

vas ljudje sprejeli?».

Odgovor: «Odlično. Tu smo se imeli kakor doma. Vsi so enaki, dobri, kakor Černova družina, v kateri smo delali in bivali. To je delovno in pošteno ljudstvo, ki si zna pomagati tudi v nesrečah, kakor vidite. Nam ni žal, da smo napravili toliko ur za to slovensko ljudstvo, kateremu bomo še vedno na razpolago s svojimi močmi in izkušnjami, čeprav bomo delali v domovini».

Ob teh besedah smo bili ginjeni. Ko smo se poslovili, smo bili prepričani, da jim je to naše ljudstvo zelo hvaležno. Opravili so velikansko delo. V imenu vseh se jim zahvaljujemo z besedami Else Battoie, žene Beniamina Sinicca, katerega hišo so popravili brezplačno, kot vzorec, pod imenom firme Benedil iz Čedad: «Buog vam loni. Kaj smo bli storli brez vas, za tisto malo, ki so nam dali!».

Slovenska ekipa inženirjev in tehnikov popravlja z antisizmično tehniko hišo Marte Quarina. Delo izvršujejo pod imenom firme Benedil iz Čedad

Prikolice in prefabricirane hiše iz Slovenije

Vrsta prikolic, ki jih je podarilo delavno ljudstvo Slovenije ljudem v Subidu

V Nemah postavljajo jugoslovanski tehniki prefabricirane hiše tipa «Jelovica». Čeprav jim nadleguje slabo vreme, gre delo kar lepo od rok

dr. Bogo Grafenauer

KANALSKA DOLINA (etnografski razvoj)

IV.

Zlasti močne so bile razlike od leta 1900 dalje. Do leta 1900 so imeli Slovenci v treh občinah v Kanalski dolini (Lipalja ves, Ukve, Žabnice) krepko večino. Večina jim je sicer ostala tudi še leta 1910, toda slovenski delež je popolnoma nenaravno globoko padel: v Lipalji vesi se je znižal za 8,5%, v Ukvah za 20% in v Žabnicah za 22%. Sicer je že po naravnem razvoju prebivalstva bilo nujno, da se je nemški delež v celotni dolini krepil, ker se je število prebivalstva v slovenskih občinah znižalo, v nemških pa rastle. Nemška uradna politika pri ugotavljanju statističnih rezultatov pa je resnično število Slovencev tako v občinah z nemško z nemško večino kot v občinah s slovensko večino še močno zmanjšala.

Zato je treba rezultate uradnih štetij vzeti z rezervo in poiskati njihovo korekturo, ki si jo lahko izračunamo po podatkih uradnih cerkvenih šematizmov krške škofije in delno po rezultatih slovenskega privatnega štetja iz leta 1910. Po cerkvenih šematizmih so bile 4 župnije v Kanalski dolini popolnoma slovenske: Žabnice, Ukve, Ovcja ves in Lipalja ves: ekspozitura v Rablju pa je bila nemško-slovenska. Če prera-

čunamo podatke cerkvenih šematizmov in računamo pri tem v slovenskih župnijah za leta 1880 in 1890 po 5%, za leta 1900 in 1910 pa po 10% Nemcev, kar je oboje prej previsoko kot prenizko vzeto, v nemško-slovenskih župnijah 1/3 Slovencev v nemških župnijah pa 10% slovenske manjšine, pridemo do sledečih rezultatov:

Slovenci v Kanalski dolini

1880	2900
1890	3000
1900	2880
1910	2800

Tudi po teh številkah imajo sicer Nemci v redko naseljeni Kanalski dolini večino, toda pri presoji, kam ta dolina spada, se je treba ozirati tudi na njeno okolico. Kanalska dolina je razen ob svojem izhodu pri Pontebbi obdana od vseh strani samo s slovenskim ozemljem, tako od vzhoda na Gorenjskem, od juga v Primorju in od severa v Ziliski dolini. Dolina sama je mešana skoraj na polovico, veže pa jedro slovenskega ozemlja na Kranjskem kot edina in najugodnejša pot z rezijanskimi Slovenci, poleg tega pa predstavlja tudi zvezo med ostalimi Slovenci in med slovenskim ozemljem od Šmohorja do Beljaka. Na tem ozemlju na zgorjem Koroškem (slovenski del sodnih okrajev Šmohor, Podklošter, Beljak) pa je bilo v času od 1846 do 1910 sledeče prebivalstvo:

Celo po uradnih štetjih je bilo to ozemlje vse do svetovne vojske nedvomno slovensko. Kanalske doline torej kljub njenemu delno nemškemu prebivalstvu ni mogoče izločiti iz slovenskega ozemlja, in to iz dveh razlogov: 1. zaradi njene

neobhodno potrebne zvezne funkcije v okviru slovenskega ozemlja samega, v katerem predstavlja Trbiž notranji prometni voz, in 2. zato, ker nima nobene zveze s strnjanim nemškim ozemljem, marveč predstavljajo nemške občine v njej samo tri ločene jezikovne otoke. Slovenski značaj zgoraj navedenih slovenskih občin se je izkazal tudi v političnem življenju. V vseh teh občinah je imela slovenska stranka na Koroškem ob koncu prejšnjega stoletja gospodujoč položaj. Tako naj navedemo samo volitve iz leta 1890, ko je zmagala ta stranka z vsemi svojimi kandidati za volilne može v občinah Lipalja ves, Ukve in Žabnice ter v katastralni občini Lužice, ki je volila ločeno od trga Naborjeta. Italijanov-domačinov do svetovne vojske v Kanalski dolini sploh ni bilo, šele v desetletju med 1900 in 1910 se jih je naselilo nekaj sto v zvezi z lesno trgovino; pa tudi ti so ohranili italijansko državljanstvo.

Italijani so izvedli v vsem času svoje vlade nad slovenskim Primorjem, kamor je spadala sprva tudi Kanalska dolina (pozneje so jo priključili Videmski pokrajini), samo eno ljudsko štetje (1921), pri katerem so vpoštevali tudi jezikovno pripadnost, in sicer spet po občevelnem jeziku. Štetje pa je močno pomankljivo, ker za velik del domačega prebivalstva, ki ga šteje med tuje državljanke, ne navaja, kateri jezik govori. Štetje je pokazalo sledeče rezultate: med 8224 prebivalci so našli 4185 Nemcev, 1207 Italijanov, 1106 Slovencev in 1726 tujih državljanov, med njimi 295 jugoslovanskih. Tudi podrobni podatki dokazujejo popolno nezanesljivost tega štetja. Tako naj bi v Lipalji vesi, kjer so imeli Slovenci do leta 1910 ogromno večino, postali neznatna manjšina; isto velja tudi za Žabnice.

(Nadaljevanje prihodnjič)

IN ZEMLJA SE JE SPET TRESLA

V soboto 12. septembra zvečer se je zemlja v Beneški Sloveniji in Furlaniji spet zamajala v sunkih močnega potresa. Sunkov je bilo več, a najmočnejši je bil ob 18.30 uri. Dosegel je od 7,5 do 8. stopnje Mercallijeve lestvice. Potres so slišali tja do Ljubljane na jugoslovanski strani, do Benetk in Dolomitov na italijanski strani.

Spet so se rušile hiše, tiste, ki so vzdržale potres preteklega 6. maja. Rušile so se tudi tiste hiše, ki so bile na hitro in z veliko vnemo ljudi popravljene. To je najslabše. Življenjske se je začelo nekako normalizirati. Vsi so bili na delu za obnovo stanovanj, da bi se ljudje spet vrnili pod streho pred zimo.

Sedaj pa spet težki udarci.

Iz raznih razlogov posebno moralnih in psiholoških, je zadnji potres, čeprav ni bilo človeških žrtev, (razen e-

ne), še hujši od tistega, ki smo ga doživeli 6. maja. Lahko se spet sezidajo hiše. Razpoke po zidovih se lahko popravijo, razpoke v dušah in srcih pa se težko zacelijo.

«Čemu naj bi popravljali, če nam po par mesecih spet vse uniči.» pravijo ljudje. Strah je velik. Morda bomo priče množičnemu begu ljudi iz prizadetih krajev, tudi zaradi tega, ker je svetovna solidarnost popustila. Sile za našo samoohranitev, za naš obstoj, moramo najti sami v sebi. Moramo dobiti bitko sami s seboj.

Italijanska vlada je podaljšala izredno stanje za pomoč prizadetemu prebivalstvu. Nam je zagotovljena tudi konkretna solidarnost matične domovine.

Vztrajajmo, bratje, na svoji zemlji, katera, upamo, se bo unirila in nam dovolila vsestranski razvoj in mirno življenje.

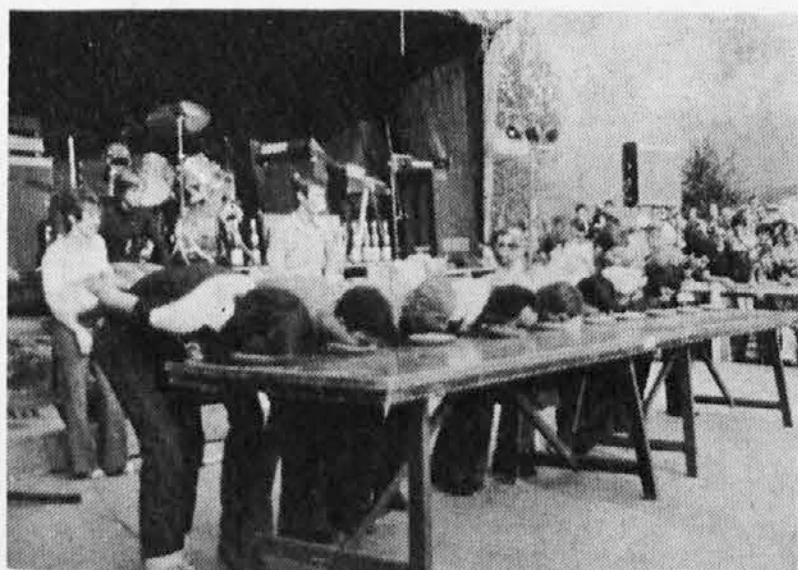
Na Tolminskem so na delu mladinske brigade

V mladinsko naselje v Zaročiču pri Kobaridu so te dni prispeli tri mladinske delovne brigade, ki sodelujejo v četrti, to je zadnji izmeni mladinske delovne akcije «Posočje 76». V tej akciji mladina iz vseh jugoslovanskih republik in obeh pokrajin brezplačno sodeluje pri odpravljanju posledic potresa na Tolminskem. V zadnji izmeni delajo brigade «8. avgust — mladi gradbenik Srbije» (v njej so zlasti zidarji, tesarji, krovci in delavci drugih poklicev iz štirinajstih pokrajin v tej republiki), nadalje brigada iz Stajerskega in brigada, ki jo sestavljajo fantje in dekleta iz Pomurja, Zasavja ter občin Nova Gorica, Ajdovščina, Tolmin, Idrija, Postojna, Cerknica in Ilirska Bistrica. Gre za skupaj 150 fantov in deklet, ki bodo delali do zaključka te akcije 19. septembra.

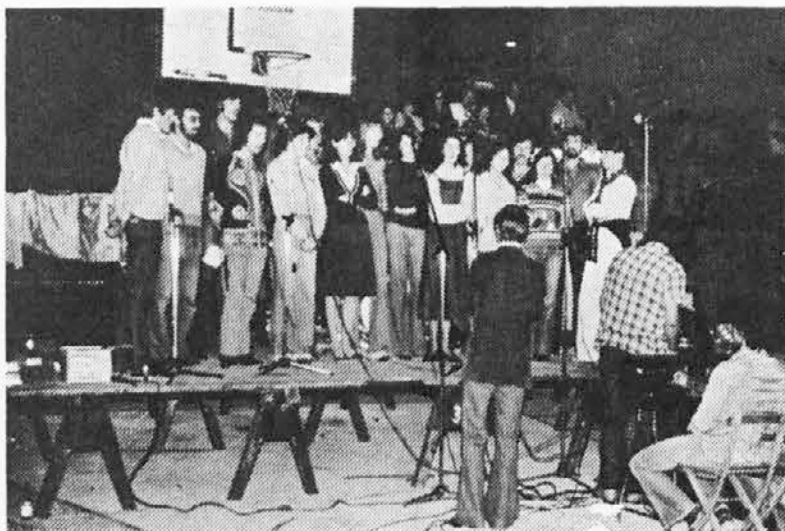
Ob začetku četrte izmene je komandant akcije «Posočje 76» Gorazd Marinček poudaril velik delež, ki ga dajejo brigade pri obnovi vasi oziroma hiš prizadetih ob potresu. Njihova učinkovitost je večja od rezultatov gradbenih delavcev in enaka uspehom, ki jih pri popraviljanju hiš

dosegajo pripadniki jugoslovanske armade. 580 brigadirjev, ki so delali v okviru treh delovnih izmen, je na primer popravilo 255 stanovanjskih hiš, ki so tako usposobljene za prebivanje. Vrednost njihovega dela znaša okoli 650 milijonov starih dinarjev. Tri brigade iz te zadnje izmene pa naj bi popravile nadaljnjih 80 stanovanjskih zgradb v tolminski občini oziroma opravile dela v skupni vrednosti okoli 150 milijonov starih dinarjev. Upoštevati je treba, da brigadirji poleg hiš obnavljajo tudi ceste, poti, kanalizacijo, vodovodno omrežje in druge komunalne objekte, ki jih je bodisi poškodoval potres ali pa so bili slednji že prej neprimerni in jih zdaj modernizirajo.

Komandant zvezne mladinske delovne akcije «Posočje 76» Gorazd Marinček je v pogovoru s časnikarji tudi poudaril, da so mladinske delovne brigade vse doslej tesno sodelovale z delovnimi ljudmi in občani na Tolminskem, nadalje z vojsko, pa z občinsko skupščino in družbenopolitičnimi organizacijami v Tolminu oziroma v posameznih vaseh.

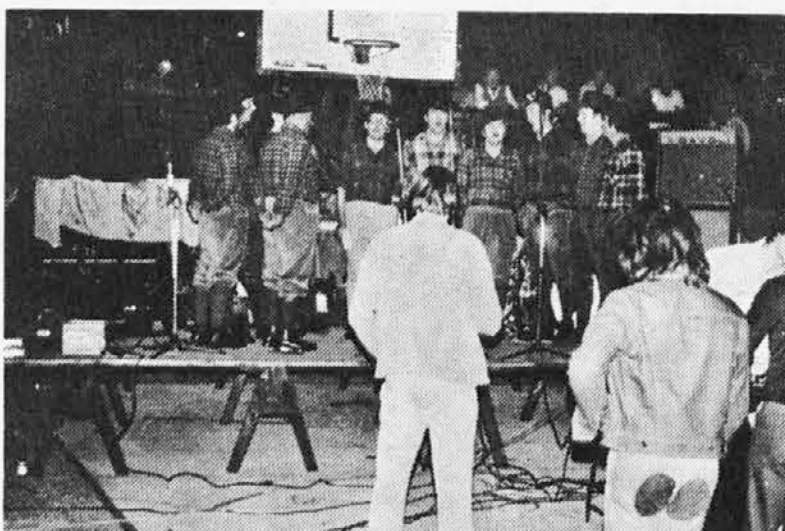

Tekma (gara pastesciutte) na Sv. Roku. Dobil jo je mladenič Mario Pacini-Jožulnu iz Kravarja. Dobro porcijo je pojedu v 40 sekundah (Foto: G. Osnach)

NAŠI PEVSKI ZBORI V ČEDADU

Na veselicah, ki jih je organizirala septembra «Pro Cividade» v Čedadu, so nastopili tudi pevski zbori iz naših dolin. Na zgornji sliki vidimo zbor «Pod lipo» iz Barnasa, spodaj pa oktet «Nediški puobi» iz Podbonesca

Na zadnji šagri v Petjagu so imenovali fanta lepe rasti (fusto). Za najlepšega je bil imenovan Michele Bortoluz iz Rubignacca, ki ga vidimo na središču slike

BARDO

Kmetje iz Bavarske podarili kmetijske stroje Barjanom

Potres 6. maja je, kot vemo, zelo hudo prizadel vse vasi bardskega komuna in dosti ljudi je prišlo ob vse svoje imetje. Izgubili so seveda tudi kmetijsko orodje, in kar je še več, tudi dragocene stroje za košnjo in obdelavo zemlje.

Tele dni pa je prišla solidarnostna pomoč: bavarski kmetje so z nabiralno akcijo spravili skupaj 16 milijonov lir in tako so mogli njihovi kolegi iz Barda kupiti 5 kosilnic, 3 traktorje in «furgon» za prevoz mleka.

Kmetje so tega darila zelo veseli, saj jim bo prihranjenega dosti truda pri košnji, katero so letošnje poletje morali opraviti s koso. Lokalna ekonomija, posebno živinoreja, je zato utrpela veliko škodo, ker je dosti senožeči in travnikov ostalo nepokošenih in njiv neobdelanih. Brez kmetijskih strojev se je moglo namreč opraviti le malo del, posebno če

pomislimo, da so bili ljudje več zaposleni pri popraviljanju svojih domov, kot na senožečih in njivah.

Zahvala župana prostovoljcem iz Monticella za pomoč

V našem komunu se je dlje časa zadrževala skupina prostovoljcev iz Monticella (prov. Vicenza). Predvsem so bili to delavci in tehniki, ki so napravili načrte in gradili center za onemogle in stare ljudi.

Skupina, ki jo je vodil podžupan (vicesindaco) komuna Monticello Romolo Pento, je ob odhodu izročil bardskemu županu Sergiu Siniccu tudi vsoto denarja, ki so jo zbrali dobrosrčni ljudje njegovega komuna za nabavo gradbenega materiala za ta center.

Ob odhodu teh prostovoljcev se je župan zahvalil v imenu celotnega prebivalstva komuna Bardo vsem, ki lajšajo gorje tako hudo prizadetim ljudem, kot je prav ta domun Beneške Slovenije.

REZIJA

Komunski sedež v Ravenci ima nove prostore v montažni hiši

Komunski sedež v Ravenci, katerega je uničil potres, ima sedaj spet lastno streho. Do sedaj so bili vsi uradi provizorično nameščeni v nižji srednji šoli v kraju Lipovec.

Še predno so pričeli popravljati in rušiti od potresa poškodovane hiše, so začeli delati načrte za postavitve novega komunskega sedeža, ki naj bi bil, in v resnici je, duša, ki mora s skupnimi močmi pomagati tako hudo prizadetim občanom. Načrt za montažni komunski sedež so izdelali geometri Danilo Clemente, Paolo Scremin in Francesco Pacilio, delo pa je izvedlo gradbeno podjetje Bertolaso iz Verone.

Te dni je to delovišče postalo eno samo mravljišče: uradniki hite pospavljati vsak svoje karte, registre, dokumente itd., da bodo čimprej v pravih komunskih predalih, kajti prav ti papirji, prošnje, so v tem momentu najbolj potrebni, da pridejo hitro pod roko uradnikom in zainteresirancem.

Novi montažni komunski sedež so postavili na zelo primernem prostoru in je zares sodobno opremljen. Največji problem je bil, kako ogrevati lokale in končno so odločili, da bodo namestili kurjavo z aparati, ki proiz-

vajajo topli zrak (aria condizionata). Prostori merijo vsega skupaj 230 kvadratnih metrov. Več kot toliko, se po štirih mesecih do danes, ni moglo storiti.

Najboljši športni ribič trinajstletni Luigi Madotto iz Osojanov

Hudournik Rezijska, ki teče po istoimenski dolini, je izredno bogat na postrvih in zato obstoja tu tudi Zveza športnih ribičev, ki šteje precej članov. Ta Zveza je tudi letos, kljub neprecenljivi škodi, ki jo je prizadejal potres 6. maja skoraj vsem vsem rezijanskega komuna, priredila tekmovanje v ribolovu in sicer v kraju Zamlin. Tekmovanje se je udeležilo okoli 70 ribičev vseh starosti.

Letos je bilo med tekmovalci (sami domačini) veliko presenečenje, kajti prvo nagrado, to se pravi zlato medaljo Fabris-Zuzzi, je prejel trinajstletni Luigino Madotto iz Osojanov. Samo 10 točk za njim je bil Maric Madotto, tudi iz Osojanov, ki je prejel pokal Oreste Lettig in zlato medaljo. Tretji je bil Adriano Perissutti iz Rezijske, ki je prejel pokal Franco Beltrame iz Rezijske.

Podarjenih je bilo vsega skupaj tri zlate medalje, tri srebrne in štiri bronaste. Med mladimi zmagovalci je tudi 16-letna Sonja Zampa iz Ravence, ki se je plasirala na 11. mestu in prejela pokal.

Na tem tekmovanju so ribiči ujeli kar 40 kg rib in zato mislimo, da so marsikje pripravili odlično ribjo gostijo, pa čeprav je bila kje pod šotorom.

udine esposizioni

23^{RAZ} STAVA MODERNI DOM

hobby sport rekreacija

razstava pohištva, opreme, gradbeništva in prefabriciranih izdelkov.

VIDEM 1.-10. OKTOBRA 1976 SEJMIŠČE TORREANO DI MARTIGNACCO

IL FRIULI O NAZIONE FRIULANA

DI ANTONIO BELLINA

Abbiamo chiesto ad Antonio Bellina parroco di Rivalpo-Valle, impegnato nella difesa del patrimonio etno-linguistico friulano, che ci faccia il punto sulla questione friulana.

Queste righe sono necessariamente riassuntive e meriterebbero approfondite anche con motivazioni. Le presentiamo così per avere almeno un quadro della situazione.

Il Friuli o Nazione Friulana prende il suo nome latino da Forum Julii, mentre la denominazione di origine celtica è Carnia o Regio Carnorum.

Situato all'estremo confine dell'Italia, ha una posizione di svantaggio rispetto a questa, mentre si trova in una situazione di privilegio nel contesto mitteleuropeo, essendo a contatto con la civiltà slava, tedesca e latina.

STORICAMENTE. La Regione era abitata anticamente da tribù di origine celtica. Verso il secondo secolo a.C. è stata invasa dai Romani che diedero nuovo splendore ad Aquileia (in celtico AKILEJA) facendone una metropoli e punto di partenza verso il Norico. Risale all'epoca romana la fondazione di Zuglio, Cirunum, Aguntum ecc. Durante il dominio dei Longobardi, il Friuli diventa Ducato, con capitale Cividale. È durante questo periodo che si va formando quell'importantissimo istituto religioso che va sotto il nome di «Patriarcato di Aquileia», l'unico in Occidente all'infuori di Roma. La sua estensione andava fino a Vienna, al Lago Balaton e, seguendo il corso del Danubio, si spostava, in Occidente, fino al Lago di Garda. Da istituzione religiosa, il Patriarcato diventa espressione politica sotto gli Imperatori. Nel 1077, Enrico IV concede al Patriarca Sigardo il titolo di Duca del Friuli, con diritto di battere moneta. È il primo segno di indipendenza della «Patria Forojulensis», che ottiene un suo corpo di leggi nel 1367 col Patriarca Marquardo di Randeck. I Patriarchi, fino a tutto il duecento, sono ghibellini, legati alla Casa di Svevia. Poi inizia la serie dei Patriarchi italiani e lo Stato decade. Nel 1420 Venezia sopprime il Ducato del Friuli. Nel 1751 il papa Benedetto XIV, per assecondare Maria Teresa ed il Doge, sopprime arbitrariamente anche il Patriarcato, dividendone il territorio «a parte Venetiarum» (da Udine) e «a parte Imperii» da Gorizia. Nel Trattato di Campoformido, il Friuli passa a far parte dell'Impero austriaco. Nel 1805 passa sotto Napoleone. Dal 1814 al 1866 ritorna sotto gli Asburgo. Nel 1866 è definitivamente nel 1918 ha un nuovo padrone: l'Italia.

GEOGRAFICAMENTE. La posizione geografica porta inevitabilmente il Friuli più a Nord ed a Est che a Sud. La nostra matrice toponomastica ne è un segno. Carnia, Carentia, Carniola: tutte regioni che facevano parte dello stesso Patriarcato. Purtroppo, per ragioni politiche, il Friuli è stato chiuso ad est, verso la Jugoslavia ed anche a Nord, verso l'Austria. Ne consegue che i nemici saranno tutti ad est ed a nord, mai a sud. Questo lo insegnavano anche nelle scuole.

POLITICAMENTE. Ora il Friuli è entrato ibridamente, con la Venezia Giulia, a far parte della nuova Regione autonoma a statuto speciale. È, d'cevo, una Regione ibrida ed equivoca, perché deve unire due popolazioni che non hanno nulla in comune. A spese, s'intende, dei Friulani, che a Roma non vengono calcolati anche per paura di rivendicazioni autonomistiche. Grande responsabilità di questo va al partito democristiano che non ha saputo

difendere gli interessi della nostra terra, diventata un bacino d'impiuvio per Trieste, una specie di «contado». Il capoluogo regionale è a Trieste, come pure la Presidenza e i principali Assessorati. Per non parlare degli investimenti che ignorano sistematicamente la nostra Regione.

ECONOMICAMENTE. È una delle zone più depresse sia per l'alta percentuale di terreno non coltivabile (Carnia) sia per la mancata industrializzazione. Non ci sono fabbriche di una certa entità (tanto meno a partecipazione statale) perché tutto il territorio è soggetto a servitù militari. Il Friuli è la Regione d'Italia che ha il più alto numero di caserme ed il più alto contingente di forze armate. Questo per la solita politica dell'equilibrio internazionale che favorisce gli altri a spese nostre. In questa situazione depressa, è chiaro che c'è una fortissima emigrazione, tanto temporanea che stabile. In cento anni di storia e di dominazione italiana, 1.500.000 friulani (una volta e mezzo la popolazione residente) ha dovuto stabilirsi fuori della propria terra. Basterebbe leggere le statistiche della Carnia e della Beneclija.

CULTURALMENTE. Sviluppo culturale ed economico sono collegati. Per impedire il sorgere di «un'anima» friulana, non ci viene concessa neppure l'Università. Solo a Trieste. Con queste conseguenze: studieranno solo i figli di papà e noi dovremo esportare manodopera ed «importare» impiegati e dipendenti statali, cioè padroni. Ormai nelle scuole, negli uffici, in Chiesa ed anche in casa si parla l'italiano, ritenuta una lingua più «chic» anche da quei quattro disgraziati che hanno fatto fortuna. Ne consegue il complesso d'inferiorità anche nella povera gente con una forte dose di fatalismo e di rassegnazione. Quasi tutti i friulani parlano normalmente il ladino - friulano, lingua del gruppo ladino orientale, però non abbiamo né un asilo né una scuola. Solo in qualche scuola media (5 o 6) si fa un'ora settimanale di «cultura», tenuta molte volte di fronte ad un insegnante che non capisce una parola. Ci sono parecchi circoli culturali, ma si corre il rischio che si finiscano al folclore, alla villosità, alla cassapanca, lasciando invece morire i valori più forti. Non vogliamo diventare una colonia indiana.

ATTUALMENTE. Sembra che si stia facendo un passo avanti, grazie ai movimenti politici (Movimento Friuli, Unione Slovena ecc.) ed anche ad una spinta da parte del Clero. Nel '67, 529 preti hanno firmato una «mozione» alle autorità dello Stato e, nel giugno dello scorso anno, è stato approvato un comunicato dove si parla espressamente di «nazione» e si domanda libertà per l'uso della lingua friulana, slovena e tedesca. Si chiede anche il rispetto da parte di coloro che sono «ospiti» nella nostra terra.

DIFFICOLTÀ. Apatia da parte della gente, che spesso non sente il problema perché assillata da preoccupazioni economiche. Il ricatto dei politici, che ostacolano in ogni modo questa richiesta di autonomia e di autogoverno. Ambiguità da parte del Vaticano, che aspetta il riconoscimento della lingua da parte dello Stato per concederle a sua volta. Come si vede, c'è tutta una pressione neo-fascista che rischia di boicottare anche gli sforzi più generosi.

La chiave di soluzione sta, secondo me, in una unione effettiva di tutte le forze antifasciste e che si battono per il riconoscimento dei diritti delle «minoranze»: una specie di partito «federalista» che dia man forte a tutti i popoli deboli e soffocati.

Rivalpo - Valle di Arta Terme,
20-01-1976

Iz leve proti desni: inž. Fabio Bonini, predsednik «Rečana» Aldo Klodič in prof. Matteučič

V Klodiču konferenca prof. G. Matteučiča o potresu

Organizirana od kulturnega društva «Rečana» je bila 27. avgusta zvečer v Hločju konferenca o potresu, ki je 6. maja takuo huduo poškodovau Laške in naše doline.

Na teli konferenci je govoril prof. dr. Giorgio Matteučig, ki uči zoologijo na napolitanski univerzi in je zelo interesan za naš potres, posebno kar se tiče obnašanja žvina pred gibanjem in po gibanju zemlje.

Mateučig nam je začel govoriti o kulturah in skupnostih (comunità), ki so ble ranjene od potresa, takuo laška kot naša, iz Beneclije.

Tele dvje dežele tuče glih tista palca. Njeso velike ne dna ne druga: so ble potresene od emigracije, zmaltrane od uejski in od djela in so se glih lepuo začele reševati od velike mizerije, ko je paršla — morebit — nar-slaviš štrafinga-Potres.

«Use — nam je jau Mateučig — se muora začeti od kraja, se muora zdraviti naše dvje komunitete (skupnosti), četudi so velike težave, čeglih njesmo parprvjeni za tako djelo, ker nam manjka use, najprej tehnika, a če smo se že tarkajkrat rešili od velikih sil in nadiuog, se ne moremo in se ne smjemo donas podati.

Dva sta potresa: tisti, ki se vidi in tisti, ki se ne vidi. Te parvi vemo usi, kajšno škodo nam je nardiui, te drugi ne vemo še, kaj nas bo koštu. Še emigracion? Še uničevanje naših gorskih vasi? Naše komunitete, naše skupnosti? Bomo videli nazaj, kar smo vidli hitro po zadnji uejski, ko se je zdjelo, da je zemlja po brez-jeh in dolinah peklà pod nogami našim te mladim, da so takuo začel iz nje utjekat?

Sada zarjes zemlja peče, pa use, kar smo zbral okuo-le našega kota u zadnjih ljetih, nam muora pomagat stisnit zobe in se parjet tar-duo za trato, če djemo začeti nazaj rast od kraja...

Zatuo muoramo rešiti use, kar moremo: hiše, fabrike, monumente in use s tistim namjenam, da rješimo naše dvje komunitete, kultura in karakter, ki nam je tarkajkrat pomagu začeti use od kraja.

Potle je prof. Mateučig paršu na tehniko. Povjedu

nam je, da je usa Italija sizmična cona, zemlja, ki se trese, da so potresi provocirani od kontinentov, ki se gibjejo in nas stiskajo, da je bluo use laške vičkrat zbuje-no od potresa, pa use tuole nje dalo zadost skarbi našim oblastem, da bi se parpravle, manjku no malo, pruo tistim velikim nesrečam, ki so potresi. Hiše se šele zidajo, kot da bi se ne bluo nič zgodilo. Dežela njema enega Inštituta, da more djelat za nam paršparat no malo tarpljenja. Ljudje njeso parpravjeni, ne učeni, kuo bi se muorli obnašati u taki nesreči.

Govornik je dejau, da so Rusi in Amerikanci zlo buj naprej s tehnologijo pruo ti potresom. Povjedu nam je njeiki interesantega tudi o tehniku Japonske in Kitajske. Kitajci so napravli nje novega za take nesreče. Imajo tehnike kot drugi. Kar so napravli pametnega, je tuo, da so parpravli ljudi, da usi vedo, kaj muorajo stori, kadar se zemlja trese. Ljudi so navadli gledat okuo-le sebe, gledat svjet in žvino, ker se gajajo pred potresom nekatere čudne deči, ki nam morejo naznanjat, prerokovat, da se bliža potres in dostokrat se more rešiti puno ljudi od smarti. Tale tehnika ni pru nič težka in ne košta puno. Mislim, da bi bli ljudje usi parpravjeni sodelovat, če bi začeu kajšan po teli pot hodit in učiti. Govornik nam je povjedu, kuo

bi se moglo začeti no tako djelo in nas povabu, da bi ga začel u naših dolinah, brez čakati oblasti.

Nazadnje smo poslušal, kuo se obnaša žvina pred potresom in to narbuji interesira prof. Mateučiča.

Po njegovem govoru se je začeu zlo živ in interesant dibatit. Usi so tjel povjedat njih odkritja po potresu in pred njim: kakuoša so kodekale, tič po štijah so se pikal na smart, psi so lajal, parpete krave so utargale kjetne, gorkuo, vjetar, sonce je bluo čudno, kukuca pa je kukala ponoč in tauo naprej.

Znanstvenik Mateučig je use tuole rad poslušau in je jau, da je u njega «Questionarju», ki ga je napravu za naš potres, use tuole zapisano in dost od njih mu je že odgovorilo, da pa mu njeso odgovorili tehniku na težka uprašanja, ki se njih tičejo: atomske bombe, vartana in petrolja in druge. Ta uprašanja tičejo buj velike interese, zatuo je buj težkuo odgovoriti nanje.

O interesantni konferenci Matteučiča se je govorilo še puno dni potle po vaseh. Potle je napravu še druge konference: u Škrutovem, kjer ga je povabu «Circolo culturale Valli di S. Leonardo», v Čedadu, Vidmu in Špetru. Povsod so ga poslušali z velikim interesom.

A.K.

Na prazniku Sv. Jerneja v Barnasu so organizirali vič ljepih gar. Med drugim je bli imenovan «Mister quintal». V rokah darži kopo. To je gospod Arteni iz Corno di Rosazzo. Tehtal (pezu) je 127 kg

Parlamentarna delegacija obiskala potresna področja v Furlaniji

V ponedeljek, torek in sredo, 13., 14. in 15. septembra je obiskala potresno področje v Furlaniji parlamentarna delegacija, sestavljena iz vseh strank.

Delegacija je obiskala prizadete kraje v dnevih, ko se je zemlja spet močno tresla in ko je dež močno lil, da je prišlo v nekaterih krajih tudi do poplav. Delegacija se je srečala in razgovarjala z ljudmi po šotorih in videla s svojimi očmi, v kakšnem obupnem stanju mora živeti prizadeto prebivalstvo.

Upamo, da bodo ti parlamentarci dosegli od vlade izredne ukrepe za sanacijo porušeni krajev in za ustavitev izselitve ljudi iz rojstne zemlje.

Za potresne kraje 30 milijonov lir od «Primorskega Dnevnika»

V sredo, 8. septembra so prišli v Čedad predstavniki kolektiva «Primorskega dnevnika» iz Trsta in izročili našemu koordinacijskemu odboru za pomoč žrtvam potresa 30 milijonov lir, ki jih je časopis nabral med svojimi slovenskimi bralci in drugimi prijatelji. Denar bo služil za popravilo zadrage in mlekarne v Bardu ter zadrage v Čeneboli, v katere se bo lahko vselilo pred zimo približno 100 ljudi. To je prva vsota, ki nam jo je radodarno izročil «Primorski dnevnik», sledile bodo druge, ker časopis nadaljuje z nabiralno akcijo.

V imenu vseh beneških Slovencev se kolektivu slovenskega dnevnika v Trstu najtopleje zahvalujemo.

Po novem potresu izredna seja našega koordinacijskega odbora v Čedadu

V ponedeljek, 13. septembra se je sestel na sedežu društva «Ivan Trinko» v Čedadu odbor za pomoč žrtvam potresa v Benecliji.

Odbor je razpravljal o obupnem položaju, ki je nastal po novem potresu v soboto 11. septembra in prišel do zaključka, da je sedaj položaj še slabši kot po prvem potresu, ker je ta zadnji prizadel moralo in voljo ljudi do obnove svojih domov, poleg tega pa obstoja nevarnost množične izselitve našega prebivalstva.

Odbor je sklenil, da zaprosi za nadaljno pomoč matično domovino in deželne organe Furlanije-Julijske krajine. Sedaj nujno potrebujemo večje število prikolic, v katere bi vselili ljudi iz šotorov, kjer naj bi lažje pričakali popravilo svojih stanovanj.

Iz Slovenije so prišle prikolic v Subid

V petek, 10. septembra so izročile tolminske oblasti na mejnem prehodu pri Štupici beneškemu koordinacijskemu odboru za pomoč žrtvam potresa 10 lepih prikolic. Prikolic so pripeljali z osebnimi avtomobili prostovoljni delavci iz Tolmina in so darilo delavnih ljudi Socialistične Republike Slovenije. Osem prikolic so odpeljali naravnost v Subid, v času, ko je dež lil kot iz škafa. Takoj so se noter vselili ljudje iz šotorov. Šli so bolj na varno in na suho. Za to darilo so hvaležni delavcem ljudstvu Slovenije.

HOSTNE

PRAZNOVANJE ZLATE POROKE

Koliko mladih dreves iz Kokocuove korenine!

Dne 1. avgusta 1976 sta praznovala na Stari gori zlato poroko Petar Floreancig-Kokoc in njega žena Antonija Canalaz iz Hostnega.

Za tole veliko parložnost so se zbrali okuole «noviču» usi sinovi, hčerke, nevjeste, zetje in številni navuodje. Ko se je dau Petar slikat med njimi, je s ponosom pogledu po njih in jau: «Koli-

ko mladih dreves iz moje močne korenine!».

Z ženo sta imjela 11 sinov, 8 puobu in tri čeče. Deset je živih, Tonin pa je umaru, ko je imeu šest ljet.

Lepuo je bluo videt, da so se zbrali po 27. ljetih usi sinuovi okuole tata in mame.

Petru in Antoniji želimo, da bi živjela kupe zdrava in vesela še puno ljet.

Tomasetig Pasquale

Intervista con Pasquale Tomasetig

(presidente sezione emigranti Sloveni di Seraing - Belgio)

In occasione delle sue ferie, ha fatto visita alla nostra redazione Pasquale Tomasetig, Presidente della sezione di Seraing dell'Unione Emigrati Sloveni. L'abbiamo intervistato.

D. Caro Tomasetig, quale è oggi la situazione degli emigrati in Belgio?

R. Come si sa, la situazione dei lavoratori emigrati è purtroppo strettamente dipendente della situazione economica generale; ed oggi questa situazione economica è compromessa nei maggiori paesi capitalistici, quindi anche in Belgio. La situazione degli emigrati è particolarmente difficile poichè si trovano a lavorare nei settori industriali maggiormente colpiti dalla crisi: metallurgia, siderurgia, ecc.

D. La sezione di Seraing dell'Unione Emigranti Sloveni doveva essere inaugurata ufficialmente verso la fine del mese di maggio. Tutto è stati rimandato. Adesso avete qualcosa in programma?

R. L'inaugurazione di maggio è stata rimandata in seguito al terremoto. La riproponiamo per i giorni 30-31 ottobre con un programma leggermente modificato. La parte politico-culturale rimane immutata, anzi verrà forse migliorata, mentre abbiamo ridotto la parte che concerne i festeggiamenti. Non possiamo dimenticarci di coloro che oggi ancora risentono delle conseguenze della tragedia del 6 maggio.

D. Il programma?

R. Si dovrebbe iniziare il sabato 30 ottobre alla mattina portando il nostro saluto ed i nostri problemi a conoscenza delle autorità consolari di Liegi e comunali di Seraing.

Nel pomeriggio vi dovrebbe esserci la proiezione di due films realizzati dalla TV. di Capodistria, il primo relativo al nostro Congresso di Tamine e l'altro, drammaticamente attuale, relativo alla Benecia dopo il terremoto.

Dopo la proiezione vi sarà una tavola rotonda sul tema «Benecia ed Emigrazione» alla quale saranno invitati rappresentanti della Regione e della Provincia, in modo particolare i due Consiglieri Provinciali Chiabudini e Petricig.

Al termine della tavola rotonda avrà luogo la cerimonia inaugurale con, probabilmente la partecipazione del coro di Pulfero Nediški Puobi.

In serata ci sarà il ballo ed un intervento dello stesso coro.

Per quanto riguarda la domenica non posso ancora dire niente, tutto dipenderà dai

contatti che avrò al mio rientro con le altre Associazioni di emigrati.

Concludo informando gli eventuali interessati, che un pulman partirà da Cividale per Seraing al fine di permettere a coloro che lo desiderano di andare in Belgio a ritrovare parenti od amici. Per più precise informazioni gli interessati sono pregati di rivolgersi alla Sede dell'Unione a Cividale.

D. Grazie, e buon successo!

R. Il successo dipende soltanto dagli Sloveni di Seraing. Se capiranno che per ottenere qualcosa bisogna essere uniti allora tutto sarà semplice e riusciranno anche a difendere meglio i nostri interessi.

La mia esperienza di sindacalista mi ha insegnato che ai lavoratori niente è stato mai regalato, quello che la classe operaia è riuscita ad avere l'ha ottenuta lottando unita. Quindi colgo l'occasione per rivolgermi a tutti i Beneciani della Provincia di Liegi per invitarli ad aderire alla nostra sezione. Uniti saremo più forti.

Na letošnjem prazniku Sv. Roka so organizirali tudi «Marciolongo». Na sliki sta premiana te narbuj velik in te narbuj majhan (Foto: G. Osnach)

Antonija in Petar Floreancig s svojimi desetimi sinovi

Sinovi, hčerke, zetje, nevjeste in navuodje Antonije in Petra Floreanciča

PIŠE PETAR MATAJURAC

GOBE, MAČKA IN LJUDJE

Gobe so ble zmjeraj za naše buoge vasi kot mana iz nebes. Kadar sem biu otrok, smo težkuo čakali sezono (stagion) od gob. Za nas so ble previdinga. Te slabe smo jedli, te ljepše smo pa prodajal čedadskim gospodom. Za dobljeni denar smo kupili obljeke, moko in druge potrebinje. Tudi današnji dan so gobe prava nebeška mana za puno družin. Jih jedo in prodajajo. U mojih mladih ljetih njesmo poznal štorovk, sada pa je teh gob vič ku drugih in čeglih njeso takuo dobre kot druge, jih lahko ube-reš puno in z njimi zaslužiš.

Babe in Ardane — naše narbuojše gobe — se zgubjajo. Lot, travniki, senožeta njeso posječene. Kjer si jih prej najvič nabrau, rase sada visoka trava, garmovje, tar-nje in arbida.

Nu, pru na gobe sem mislu, ko se me povabili na večerjo parjatelj iz njeke naše gorske vasi.

«Pridi na večerjo, Petar, ubrali smo Babe in Ardane!» so me potroštal.

Veseu sem sparjeu vabilo in ko smo čakal okuole mize, da nam bo gospodinja servirala gobe, smo se začel pogovarjat o naših starih caj-tih, o naših mizerjah in o gobah.

Tinac — muoj stari parjateu — nam je povjedu tole simpatično zgodbo:

«Pred videmskim sodiščem je biu ankrat proces pruoti možu, katerega so tožili, da je umoril tri svoje žene. Predsednik sodišča ga upraša: «Kuo je umarla vaša ta parva žena?»

«Jedla je te strupene gobe!» na kratko odgovori mož.

«Pa ta druga žena, kakuo vam je umarla?»

«Tudi ona je jedla strupe-

ne gobe!» se je glasiu odgo-vor.

«Pa ta trečja? Ta zadnja?».

Ona je umarla, zak ni tjela jest gob!» se je teu kušino izmazat hudobni mož, pa so ga obsodili za umor.

Se njesmo še lepuo vesme-jali, ko so nam lepuo zadišale gobe pod nuosam. Gospodi-nja jih je parnesla na mizo parvi krožnik (plat).

«Veste», nam je jala gos-podnja, «njesam sigurna, da so use dobre. Kadar sem jih čedla, se mi zdi, da je bla med njimi adna strupena, ma tuole sem šele potle pogruntala.»

Usi okuole mize smo se pogledali u oči. Gobe so lepuo vonjale, da so nam kar sline tekle, pa obedan se jih ni upu začet. Tinac je jau: «Dajmo jih pokušat mački. Če ne bo ona krepala, jih bomo poje-dli.»

Usi smo sparjel tale pame-tan predlog (proposto) in takuo smo tudi nardili. Mačka je zvestuo polizala gobe. Po-tle smo nestrpno čakali, kaj se bo zgodilo. Nič. Mačka je šla za kot, k stari materi, ki ni sedjela u naši družbi. Ča-kali smo in debelo gledali. Mački ni bluo nič. Gobe pa so zmjeraj buj vonjale...

Kadar je šlo mimo že nje-kaj cajta, smo jal: «Mački njeso napravle nič hudega, ne bojo tudi nam.»

Parjeli smo za vilce in za-čeli jest. Gobe so ble rječe fine, dobre in okusne. Zali-vali smo jih z dobrim vinam in ko smo jih «počedli», smo se začel spet pogovarjat, pa ne dugo...

U kotu se je začela mačka vajat po tleh in strašnuo njau lit. Debelo in prestrašeno smo se pogledal.

«Jo je parjelo. Gobe so ble strupene!» je obupno zarju

Tinac.

«Ojoj, Marija devica, po-magaj mi. Trebuh me boli!» je zarjela njega žena.

«Mene gre na metanje in glava me boli!» je usa pre-strašena povjedala gospodi-nja.

«Mene me njeko čudno sti-ska u želodcu in zdi se mi, da me je parjela driskal!» sem jest zaueku.

Gospodarju so se cedile po čelu an po licih debele kaplje potu. Bluo nas je na šest in usak je imeu kajšne bolečine. Mačka pa se je še na-prej zvijala, tačala po tleh in strašnuo njaulila.

«Pokličmo mjediha!» je pre-dlagala gospodinja.

«Če si nas zastrupila, ti za-vijem glavo ku petelinu!» ji je potrucu gospodar.

«Ne boš imeu cajta!» sem ga še buj prestrašu, a bau sem se tudi sam.

«Pojdimo u špitau!» je predlagu Tinac, ki ga je use stiskalo. Mačka pa se je še zvijala in njaulila. Potle so se use naše oči obarnile na staro mater. Stopila je izad kota. Ona ni jedla gob. Parbli-žala se je mački in počepni-la. Kar naenkrat ji zagleda-mo u rokah čisto majhano mačkico.

«Joj, buoga žvinca, kakuo je ljepal!» je jala ta stara mati, jo pobuoščala in se nam usem na velik glas zasmēja-la. Potle smo videli pod to staro mačko, da jih je še mladih margoljelo. Mi se njesmo smejali, a usem so pasale bolečine. Kadar sem šu čez ura-ta, se je ta stara mati spet zasmejala za mano. Se čujem u ušesih nje prešeren smjeh. Po poti pruoti domu sem kleu gobe in mačko.

Vas pozdravja vaš Petar Matajurac

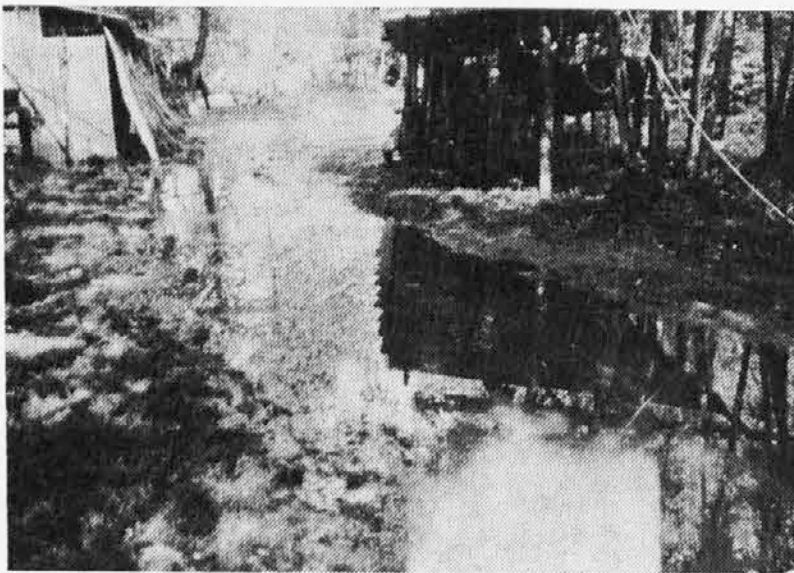
KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

AŽLA

Potres in poplave

Med reko Aborno in Erbečom, pod Ažlo, živijo u barakah in tendah dve družine, ker jim je potres posu u vasi hiše in hljeve. U barakah, blizu njih, imajo tudi živino. Te dvje družine, in živina z njimi, pa njeso nesrečni samuo zavoyo potresa: nad nje je paršla tudi poplava, povodnja. Ljudje in živina so bli v vodi. Slika je bla posneta u torak 14. septembra, ko se je voda že iztekla, pa se jo usedno šele no

malo vidi pred barako. Voda, ki je šla skuoze barako, je segla žvini do trebuha. U drugi baraki, kjer živi Dreščičeva družina, pa so lovili lonce in drugo posodo po vodi. Use jim je tjela odnest, tudi blazine (materasse) na katerih spiyejo. Prav takuo se je gajalo tudi pod tendo, kjer živi Galandova družina. Uprašamo se, al bojo še dugo cajta tarpjel teli ljudje? Odgovor čakamo od oblasti!

GRMEK

LJESA

Iz Avstralije je prišla žalostna novica

Po dolgi boljezni je za zmjeraj zatinsila svoje od trpljenja trudne oči Alma Matelič, poročena Bonini - Kovačeva iz Ljes. Imjela je 62 ljet.

Rajnka Alma je bla zlo poznana. Na Ljesah je imjela staro oštarijo in je bla vič ljet dobra pevka pevskega zbora «Rečan».

Ohranili jo bomo v lepem spominu. Možu Beppiu, hčerkama Lilijani in Andrejini pa izrekamo naše globoko sožalje.

Na sliki vidimo Fabiana Vogriča iz Klodiča, ko pada iz «nebes»

KLODIČ

Puob, ki si odperja pot-Fabiano Vogrig ima 19 ljet - je letalski izvedenec (perito aeronautico) in padalec (parakadutist)

Usako ljetu mu je šla šuo-la gladko, čeglih je zbrau

teško materio, ljetos pa je srečno zaključu šuo,ou, pouprečno (media) z 9. Postau je letalski izvedenec (perito aeronautico) in ima komaj 19 ljet.

Fabiano Vogrig, Severinu iz Klodiča, pa se ni posvetiu samuo študiju, pač pa tudi padalskemu športu. To je njegov hoby. Ze vičkrat je skoču iz letala na raznih mitingih in izvedenci pravijo, da ima stil, talent in previdnost.

Podbonesec

Prefabricirane hiše na devetih krajih

Na zadnjem komunskem konseju so zbrali zemljišča, kjer bojo postavili prefabricirane hiše za ljudi, ki so ostali brez strjehe po potresu. Prefabriciranih hiš bo 20 in bojo takole razpartjene: 5 u Podbonescu, 3 u Gorenjem Ruoncu, 2 u Tarčetu, 1 u Erbeču, 1 u Zapotoku, 1 na Kalah, 1 u Gorenji Vasi, u Ofjanu pa 6 in sicer 3 u kraju Florni in 3 na kraju Par mizi.

Podboneški komun je biu parvi, ki je zbrau in določu zemljišča za prefabricirane hiše.

Praznik v oštariji «All'Antica» na Krasu pri Podbonescu

Dne 20. avgusta se je rodila Francesca. Srečni so sestrica Mara, mama Elda, tata Gino (znan tenor zbora «Nediški puobi»), nona Onelia in nono Vittorio.

Po rojstvu male Francesche je nono Vittorio puno razmišlju in potle je napra-

vu program. Po telem programu bi se muoru rodit, u cajtu dvjeh ljetih, Ginu sin, da bi imjela Mara bratraca. Za realizacijo tega programa pa ima glavno besjedo Gino, kateri je — po nekaj dne — sprejel obvezo.

E' NATA FRANCESCA CERNOIA

Il 20 agosto è nata Francesca. Felicissimi la sorella Mara, mamma Elda, babbo Gino (il famoso tenore del coro Nediski Puobi), ed i nonni Oneglia e Vittorio.

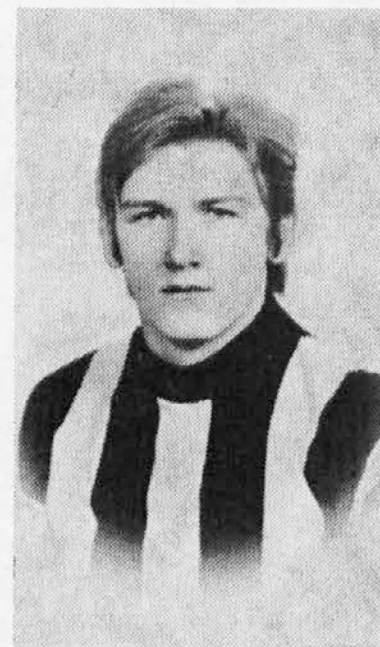
Dopo un'approfondito esame della nuova situazione creatasi in seno alla famiglia Cernoia in seguito alla nascita di Francesca (ora sono 4 donne e 3 uomini), nono Vittorio ha elaborato un programma di emergenza che prevede la nascita di un fratellino entro i due anni. In questa delicata materia, pieni poteri sono stati conferiti a Gino che dopo un week-end di riflessione ha deciso di accettare l'incarico.

SREDNJE

Športnik iz Srednjega odparu «pizzeria» u Čedadu

Floreancig Giordano, rojen u Ravneh (Srednje), je živeu an djelu vič ljet u Vidmu, a malo od nas je vjedelo, da je biu tudi dobar športnik.

U ljetih 1971-72 je igrau u nogometni ekipi «Udinese Juniores Beretti» in so ga imjeli usi radi. Potle je zvje-deu, da varže gostilna vič ku šport, zatuo je odparu u Čedadu, u Via Ristori, oštarijopizzario in ga ni špot guorit po slovensko. Se ni pa pozabu na šport: ko vam prodaja «pizzo», vam jo varže na mizo debelo ku an «balon».

Floreancig Giordano

PROSNID

Rodila se je Luana

Po potresu so v Prosnidu že zabeležili prvo rojstvo: rodila se je Luana Bergamasco. Krstili so jo kar na odprtem, kajti cerkev je bila po potresu zelo poškodovana. Mali Luani želimo, da bi rasla zdrava in da ne bi občutila strahu, ki ga še vedno povzročajo potresni sunki.

PRAZNOVANJE SREBARNE POROKE V DREKI

U soboto 28. avgusta sta praznovala v cerkvi Device Marje na Krasu 25. letnico svoje poroke Bergnach Giuseppe (Pepo) in Drescig Emma. On ima 54, ona pa 45 ljet. Poročila sta se 1. septembra 1951. ljeta in sedaj živita z družino v Lecco.

Za tole parložnost sta se varnila nazaj v domači kraj, v kraje, kjer se je porodila

in razvila njih ljubezen. Praznovala sta svoj praznik — srebarno poroko — skupaj s sinovi, brati, nonom in drugo žlahto, lepo ojet pa so napravli u Gallianu pri Čedadu.

Sinovi, žlahta in prijatelji jima želijo še puno zdravih in veselih ljet skupnega življenja.

Ob srebarni poroki ni smjela manjkati spominska slika. Na nji vidimo Pepa Bernjaka na sredi z ženo in otroci in drugo žlahto

DREKA

Sečnja in prodaja sena

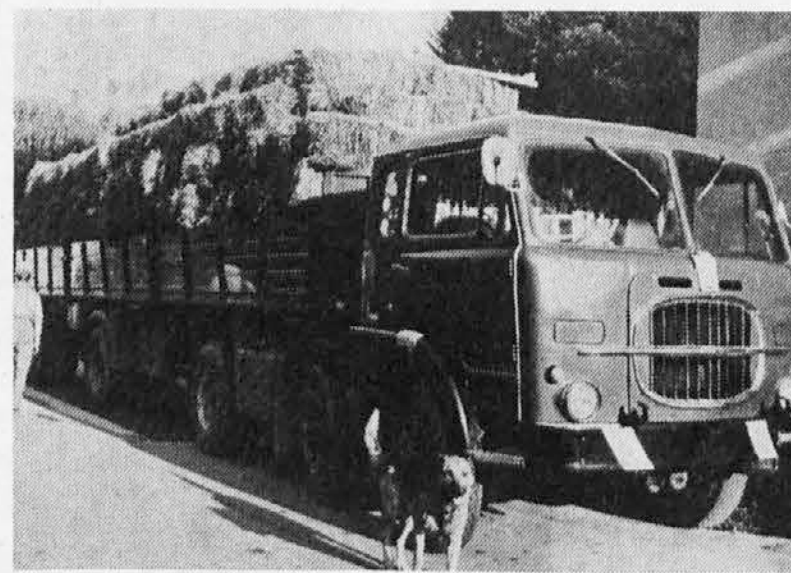
Ze parve dni avgusta smo pisali v Novem Matajurju, da bo ljetos draguo senuo in smo vabili kumete, naj ga posječejo. Imjeli smo prav. Francozi, ki jih je narbuž pritisnila suš, so kupili že puno sena u Italiji. Plačjali so ga tudi do 17 taužent lir kvintal.

Ljetos se vidi tudi po naših dolinah posječenih vič senožet kot prejšnja ljeta, a tuo je še use premalo, če pomislimo, da smo pred zadnjo uejsko prodali iz naših dolin do 300 taužent

kvintalu sena in takrat smo imjeli puno vič žvine kot danas.

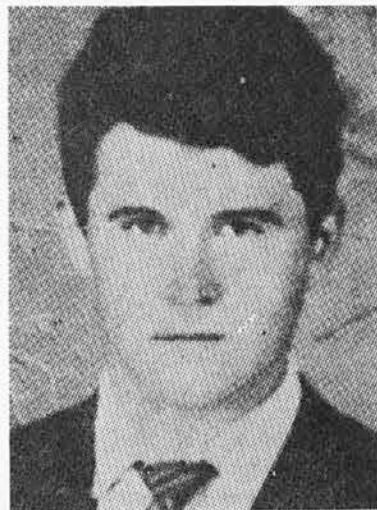
Uzglede bi muorali uzet od bivšega (ex) šindaka iz Dreke. Ko je posjeku zadost sena za svojih šest krav, je zbrau okuole sebe druga dva senosjeka in so ga posjekli vič stuo kvintalu za prodaj u dreških Brdih, na jugoslovanski strani. Senosjeki pravijo, da so se močno trudili, a da je biu tudi dobar zaslužek.

Na sliki vidmo kamion sena dreških senosjekov.

DARUJTE ZA ŽRTVE POTRESA

Prispevke pošljite na «Novi Matajur» tekoči račun štev. 4415 pri Banca Cattolica v Čedadu

Italo Terlicher

PRAPOTNO

Italo Terlicher izgubil življenje pri prometni nesreči

Vso Idrijsko dolino je globoko prizadela žalostna novica, da je postal žrtev prometne nesreče 28-letni Italo Terlicher iz Prapotnega. Terlicher se je peljal z motorjem, katerega je vozil njegov vaščan 20-letni Olvino Macorig in v Remanzaccu se je zaletel v nek avtomobil. Trčenje je bilo tako silovito, da je Terlicher podlegel poškodbam že med prevozom v bolnišnico, Macorig pa bo ozdravil, če ne nastopijo komplikacije, v mesecu dni. Nesreča se je dogodila dne 27. avgusta.

Vsem svojcem dragega Itala izrekamo naše globoko sožalje.

GORJANI

Prva zibelka po potresu

V videmski porodnišnici je koncem avgusta Vanda Rizzi povila krepkega sinčka, kateremu so dali ime Paolo. Rečemo krepkega, saj je ob rojstvu tehtal kar štiri kilograme in zato srečna mamica in očka Virgilio upata, da bo tudi v bodoče rasel zdrav in močan, kar mu želimo tudi mi.

Novico o srečnem rojstvu Paola so z velikim veseljem sprejeli tudi vsi vaščani, saj je to prva zibelka po potresu, kar daje upanje za novo življenje Gorjanov, kjer biva najzapadnejša veja beneških Slovencev.

BARDO

Beppo Culetto iz Tera žrtev potresa

Zemlja se še vedno trese in terja nove žrtve. Dne 2. septembra popoldne so bili ponovni hudi potresni sunki, ki so še bolj razmajali že poškodovane hiše in ena od teh v vasi Ter se je prav ob tem potresu sesula in ubila mimoidočega človeka. Življenje je izgubil 76-letni domačin Beppo Culetto. Če bi to poškodovano hišo porušili pravočasno, kot je v načrtu, bi prav gotovo ne prišlo do te smrtne nesreče.

Hudo ranjenega moža so takoj prepeljali v videmski špital, kjer je pa že po nekaj urah izdihnil.

Vsem njegovim svojcem izrekamo naše sožalje.